

Debreceni Ítéltábla
Bf.II.765/2024/5.

ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG		
Ügyszám: III/ 0 0 3 1 6 - 0 / 2025		
Érkezett: 2025 FEBR 0 3.		
Érkezés módja		
☐ POSTÁN	☐ @	☐ EGYÉB:
Példány: 2	Melléklet: 2	Kezelőiroda: 1
napján megtartott tanácsülésen		

A Debreceni Ítéltábla Debrecenben, a 2025. január 29. napján meghozta a következő

v é g z é s t:

A költségvetési csalás büntette és más bűncselekmények miatt [REDACTED] és társai ellen indult, a Debreceni Ítéltáblán Bf.II.765/2024. számon folyamatban lévő büntetőeljárást felfüggeszti és az Alkotmánybíróság eljárását kezdeményezi.

Az egyedi normakontroll eljárásban a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.) 869. § (2) bekezdés b) pont alaptörvény-ellenességének megállapítását és az Alkotmánybíróság döntésének közzétételétől kezdődő hatályú megsemmisítését indítványozza.

A végzés ellen nincs helye fellebbezésnek.

I n d o k o l á s

A [REDACTED] 02 vádlott-társa ügyében az Egri Törvényszék 7.B.30/2015/7137. számon hozott elsőfokú ítéletet. Ezen ítélet felülbírálatára a Debreceni Ítéltáblán másodfokon van folyamatban büntetőeljárás. A kétirányú fellebbezések folytán az ítéltáblára 2024. augusztus 22. napján érkezett az ügy, amely az ügyelosztási rend alapján a Bf. II. tanácshoz került elbírálásra.

Az egyedi normakontroll eljárást kezdeményező bírósági végzés tartalmi elemeit a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC törvény (Be.) mellett az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (Abtv.) tartalmazza.

- I. Abtv. 52. § (1b) bekezdés a) pont szerint az egyedi normakontroll iránti kérelem akkor határozott, ha egyértelműen megjelöli azt az alaptörvényi, illetve törvényi rendelkezést, amely megállapítja az Alkotmánybíróság hatáskörét az indítvány elbírálására, továbbá amely az indítványozó jogosultságát megalapozza:**

Az Abtv. 25. § (1) bekezdés megállapítja az Alkotmánybíróság hatáskörét és az indítványozó Debreceni Ítéltábla Bf.II. tanácsának jogosultságát arra, hogy bírói kezdeményezéssel éljen egyedi normakontroll eljárás iránt.

Ezen törvényi rendelkezés alapján, ha a bírónak az előtte folyamatban levő egyedi ügy elbírálása során olyan jogszabályt kell alkalmazni, amelynek alaptörvény-ellenességét észleli, vagy alaptörvény-ellenességét az Alkotmánybíróság már megállapította, – a bírósági eljárás felfüggesztése mellett – az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés b) pontja alapján az Alkotmánybíróságnál kezdeményezi a jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességének megállapítását, illetve az alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazásának kizárását. Az Abtv. 41. § (1) bekezdés alapján ha az Alkotmánybíróság a 24. § vagy a 25–26. § szerinti eljárásában a hatályos jogszabály, vagy jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességét megállapítja, a jogszabályt vagy jogszabályi rendelkezést teljesen vagy részben megsemmisíti.

A Debreceni Ítéltábla (4025 Debrecen, Széchenyi utca 24.) adatait, a bírói tanács tagjainak nevét az Alkotmánybíróság nyilvánvalóan kezelheti [Abtv. 52.§ (5) bekezdés].

II. Az Abtv. 52. § (1b) bekezdés b) pont szerint az eljárás megindításának indokai

II.1.

A [REDACTED] 102 vádlott-társa ügyében [REDACTED] a Heves Megyei Főügyészség emelt vádat B.728/2015/108. számon 2015. október 27. napján. Az Egri Törvényszék 7.B.30/2015/7137. számon hozott elsőfokú ítéletet. A nyomozás ezt megelőzően már 2013. szeptemberében megindult. A Debreceni Ítéltábla másodfokú eljárásában az alapügytől elkülönítve már több vádlott esetében hozott jogerős másodfokú ügydöntő határozatot, így Bf.II.553/2024. és Bf.II.654/2024. számon 2024. november 20. napján, Bf.II.605/2024. és Bf.677/2024. számon 2024. december 04. napján, de Bf.II.584/2024., Bf.II.765/2024. Bf.II.747/2024. és Bf.II.762/2024. számon jelenleg is folyamatban van az ügy.

A [REDACTED] és 64 vádlott-társa vádlottak ügyében [REDACTED] a Heves Megyei Főügyészség emelt vádat B.320/2018/38-XXXII. számon 2018. június 27. napján. Az Egri Törvényszék 20.B.13/2018/2894. számon hozott elsőfokú ítéletet. A nyomozás ezt megelőzően már 2013. szeptemberében megindult. A Debreceni Ítéltábla másodfokú eljárásában jogerős ügydöntő határozatokat hozott ezen ügyben valamennyi vádlottra, így 2024. május 29. napján Bf.II.192/2024. és Bf.II.318/2024. számon, majd 2024. június 12. napján Bf.II.221/2024. és Bf.317/2024. számon, illetve 2024. június 27. napján Bf.II.134/2024. számon.

Mind a két ügyben a büntetőeljárás már 2016. november 30. napját megelőzően folyamatban volt.

A Heves Megyei Főügyészség B.436/2020/24. számú vádirata alapján az Egri Járásbíróságon jelenleg is folyamatban van az eljárás 2020. november 04. napjától kezdődően [REDACTED] és 35 társa vádlottak ellen [REDACTED]

A Heves Vármegyei Főügyészség B.32/2021/213. számú vádirata alapján az Egri Törvényszéken jelenleg is folyamatban van eljárás [REDACTED] s 17 társa vádlottak ellen [REDACTED]

A [REDACTED] társai büntetőügyek az igen terjedelmes (külön-külön is 500-600 ezer oldalt meghaladó) nyomozási irat miatt rendkívül elhúzódó eljárások, emellett jelenleg is több eljárás van folyamatban első, és másodfokon, de felülvizsgálati eljárás és perújítás is.

Valójában ezen büntetőügyek alapvetően ugyanazon személyi kör által szervezett költségvetési csalás és más bűncselekmények elkövetését fedik le lényegében az egész ország területén.

A Debreceni Ítéltábla előtt folyamatban volt és folyamatban lévő, több szálon futó büntetőügynek azonban további elágazásai vannak, így ugyanazon nyomozás alapján más vármegyékben is történt vádemelés. (Arra is volt példa, hogy külön kezdődött a nyomozás, de az ügyeket még a vádemelés előtt egyesítették.)

II.2.

A nyomozás során hozott elkülönítő végzéseket nem látja a bíró minden esetben, de azokról jelen ügyben a teljességre törekvés nélkül a következőket lehet rögzíteni:

A [REDACTED] ügghöz kapcsolódó bírósági eljárások:

- Az Egri Törvényszéken folyamatban volt ún. [REDACTED] ügghöz került például egyesítésre a [REDACTED] vádlottal szemben költségvetési csalás büntette és más bűncselekmény miatt a Pesti Központi Kerületi Bíróságon B.32272/2016. számon folyamatban volt ügy;
- [REDACTED] vádlottal szemben költségvetési csalás büntette és más bűncselekmény miatt a Tatabányai Járási Ügyészség KG.136/2017. számú vádirata alapján folyamatban volt ügy, majd egyesítésre került az Egri Törvényszéken folyamatban volt ügghöz. (Az ügy száma az egyesítés előtt B.3/2018.);
- [REDACTED] vádlottal szemben költségvetési csalás büntette és más bűncselekmények miatt a Zalaegerszegi Törvényszéken 3.B.79/2020. számon folyamatban volt ügy. (Utóbb elkülönítésre került, és jelenleg is folyamatban van az Egri Törvényszéken 15.B.27/2022. számon, miután az Egri Törvényszékre lett egyesítve.);
- [REDACTED] vádlottal szemben költségvetési csalás büntette és más bűncselekmény miatt a terhelt lakhelye és az elkövetési hely miatt áttételre került a Győri Járásbírósághoz, ahol B.287/2016. számon folyt az eljárás;
- [REDACTED] vádlottak vonatkozásában ugyanez történt, az eljárás a Debreceni Járásbíróságon 37.B.107/2016. számon folyt (vagy folyik). Ezekhez az ügyekhez ismereteink szerint más ügy nem csatlakozott sem egyesítés, sem perújítás kapcsán;
- [REDACTED] vádlottal szemben költségvetési csalás büntette és más bűncselekmény miatt a később a Fővárosi Törvényszéken 2.B.236/2018. számon folyamatban volt ügyből vádemelés előtt került elkülönítésre [REDACTED] vádlott cselekménye, és a [REDACTED] született, tárgyalásról lemondásos ítélet kapcsán került perújítás elrendelésre a Debreceni Ítéltábla Bpi.IV.765/2018/4. számú végzésével.

Megállapítható az is, hogy a 65 vádlottas [REDACTED] ügy nyomozása során beszerzett bizonyítékokat más büntetőügyekben is értékeli, felhasználják.

Így a [REDACTED] vádlottal szemben a költségvetési csalás büntette és más bűncselekmény miatt indult eljárás elkülönítésre került, majd az a már Nyíregyházi Törvényszéken 8.B.676/2017. számon folyamatban volt ügghöz került egyesítésre a törvényi egység miatt, az alábbiak szerint:

A büntetőeljárás a Heves Vármegyei Főügyészség 2018. június 29. napján benyújtott B.320/2018/38.-XXXII. számú vádirata alapján volt folyamatban [REDACTED] és 64 társa vádlottak vonatkozásában bünszervezetben elkövetett költségvetési csalás büntette és más bűncselekmények miatt [REDACTED]. A vádirat 1. pontjában megállapított költségvetési csalás büntette az az [REDACTED] vádlott által vezetett [REDACTED] 2012-2013. évi ÁFA, valamint a munkavállalói munkabért terhelő adó- és járulék terheket érintette, míg a folytatólagosan elkövetett magánokirat-hamisítás vétsége ugyanezen időszakban benyújtott adóbevallásokra terjedt ki, ehhez segítséget a [REDACTED] vádlott által vezetett bünszervezett nyújtotta. Ezen tényállás vonatkozásában az ügyészség [REDACTED] LVI. r. vádlottat tettesként elkövetett, a Btk. 396. §-a (1) bekezdésének a) pontjába ütköző és a (4) bekezdés b) pontja szerint minősülő jelentős vagyoni hátrányt okozó, üzletszerűen elkövetett költségvetési csalás büntetével, és folytatólagosan elkövetett a Btk. 345. §-ába ütköző hamis magánokirat felhasználásának vétségével vádolta, míg [REDACTED]

██████████
██████████
██████████
██████████ ádlottakat mint bünszervezeti elkövetőket, bűnsegédként elkövetett, a Btk. 396. §-a (1) bekezdésének a) pontjába ütköző és a (4) bekezdés b) pontja szerint minősülő jelentős vagyoni hátrányt okozó, üzletszerűen elkövetett költségvetési csalás büntetével, és bűnsegédként, folytatólagosan elkövetett, a Btk. 345. §-ába ütköző hamis magánokirat felhasználásának vétségével vádolta. A vádemelést követően ██████████ I. r. vádlott vonatkozásában az ügy elkülönítésre került figyelemmel arra, hogy ellene büntetőeljárás volt folyamatban a Nyíregyházi Törvényszéken 8.B.676/2017. szám alatt a Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Főügyészség 2017. augusztus 29. napján ██████████ sa vádlottak ellen benyújtott B.2197/2015/171,217,219. számú vádirata alapján. E vádirat 16. vádpontja szerint ██████████ gyvezetőjeként 2014. évben ÁFA adónemre költségvetési csalás büntettét, valamint folytatólagosan elkövetett hamis magánokirat felhasználás vétségét valósította meg, ██████████ dlott által vezetett bünszervezet segítségével.

A Nyíregyházi Törvényszék ██████████ vezette tanácsa a 2019. február 13. napján kelt 8.B.676/2017/225. számú végzésével az ██████████ vádlottra elkülönített ügyet egyesítette az előtte folyamatban lévő büntetőügyhöz. (D ██████████ bíró jelenleg már a Debreceni Ítéltábla bírása, a Be. 14. § és Be. 869. § alapján kizárási ok vele szemben sem áll fenn.) A Nyíregyházi Törvényszék a 2024. április 08. napján kelt – nem jogerős – 8.B.676/2017/1823. számú ítéletében ██████████. vádlott büntetőjogi felelősségét mind a Heves Vármegyei Főügyészség vádiratának 1. vádpontja, mind a Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Főügyészség vádiratának 16. vádpontja vonatkozásában megállapította.

Ezzel párhuzamosan folyó ██████████ ben, a Debreceni Ítéltábla Bf.134/2024/132. számú ítéletével 2024. június 29. napján jogerőre emelkedett Egri Törvényszék 2022. november 18. napján kelt 20.B.13/2018/2894. számú ítéletével ██████████
██████████
██████████
██████████

r. vádlottak büntetőjogi felelősségét megállapította.

A két büntetőügy vádirata alapján látható, hogy ugyanazon cég ügyvezetője – ██████████ r – előbb 2012. és 2013. évben az egri ██████████ ltal irányított bünszervezet, majd ezt követően 2014. évtől a nyíregyházi ██████████ ltal irányított bünszervezet segítségét vette igénybe. Ezért ██████████ a Nyíregyházi Törvényszék bírójaként – egyesítés folytán – az egri nyomozás során feltárt bizonyítékokat is vizsgálta. Látható az is, hogy ezen utóbbi két büntetőügyet egyetlen vádlott személye kötötte össze, ugyanakkor egyesítésük nem volt célszerű a vádlottak nagy száma (██████████ 64 vádlott, 8.B.676/2017. számú ügy: 45 vádlott), valamint mindkét ügy igen nagy terjedelmű nyomozati iratai miatt. Ezért került sor arra, hogy a bűnsegédi elkövetők és a tettesi elkövető külön büntetőeljárásban kerültek felelősségre vonásra.

Szintén a ██████████ gyhöz kapcsolódóan, ██████████ vádlottnak az ügyben szereplő bűncselekménye a költségvetési csalás büntette és más bűncselekmény miatt a Miskolci Járásbíróságon folyamatban volt ügyben adott alapot perújításra (az ügyszám már nem szerepel a priuszában, így azt nem ismerjük).

██████████ üggyel összefüggésben elrendelt perújítás:

- [REDACTED] vádlottal szemben a [REDACTED] ben történő eljárás megszüntetését (ítélt dolog címén) követően a Szegedi Ítéltábla rendelt el perújítást Bpi.III.163/2021. számon költségvetési csalás büntette és más bűncselekmények miatt.
- Ezentúl a nyomozás során az ügyvéd terheltek egy részére elkülönítésre került a közokirat-hamisítás része az ügynek (cégátruházást intéző ügyvédek), ott a Budapesti V. és XIII. Kerületi Ügyészség emelt vádat. Vádirat kelte: 2016. november 29., száma: B.5-13.8888/2015/7-V.

A több száz vádlottat érintő ügy számai ezentúl további vármegyékbe is elvezetnek, így a Debreceni Ítéltábla Bf.II.677/2024/37. számon befejezett, jelen ügytől elkülönített ítéletében is értékelni kellett Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 24.K.32.715/2017/28. számú ítéletét, amely a vád alapjául szolgáló egyik adóhatósági határozatot hatályon kívül helyezte.

Összességében az [REDACTED] ügyekben az ezzel kapcsolatos vizsgálat szerint mintegy 1.5 millió oldal irat keletkezett eddig, több mint 500 személlyel szemben lett közölve megalapozott gyanú, kb. 6 ezer tanú lett kihallgatva, több mint 500 szakvélemény készült, mintegy 12 000 bűnjel van az ügy(ek)ben, több száz tárgyalási nap és több ezer oldalnyi perbeszéd hangzott el.

A [REDACTED] társai ügyekben a Debreceni Ítéltábla a következő kényszerintézkedéssel kapcsolatos ügyekben járt el a nyomozás során hozott határozatok felülbírálata során:

Bnyf.III.670/2014/2. számú végzés [REDACTED] gyanúsított letartóztatásának meghosszabbítása (érkezett: 2014. szeptember 12., befejezve: 2014. szeptember 18., eljáró bírák: D [REDACTED])

Bnyf.III.671/2014/2. számú végzés [REDACTED] gyanúsított letartóztatásának meghosszabbítása (érkezett: 2014. szeptember 12., befejezve: 2014. szeptember 18., eljáró bírák: [REDACTED])

Bnyf.I.801/2014. számú végzés [REDACTED] gyanúsított letartóztatásának meghosszabbítása (érkezett: 2014. november 14., befejezve: 2014. december 2., ügyben eljáró bírák: [REDACTED])

Bnyf.I.802/2014. számú végzés [REDACTED] gyanúsított letartóztatásának meghosszabbítása (érkezett: 2014. november 14., befejezve: 2014. december 2., ügyben eljáró bírák: [REDACTED]),

Bnyf.III.10/2015/2. számú végzés [REDACTED] gyanúsított letartóztatásának meghosszabbítása (érkezett: 2015. január 8., befejezve: 2015. január 20., az ügyben eljáró bírák: [REDACTED])

Bnyf.III.11/2015/2. számú végzés [REDACTED] gyanúsított letartóztatásának meghosszabbítása (érkezett: 2015. január 8., befejezve: 2015. január 20., az ügyben eljáró bírák: D [REDACTED])

Bnyf.II.165/2015/2. számú végzés [REDACTED] gyanúsított letartóztatásának meghosszabbítása (érkezett: 2015. március 6., befejezve: 2015. március 11., ügyben eljáró bírák: [REDACTED])

Bnyf.II.166/2015/2. számú végzés [REDACTED] gyanúsított letartóztatásának meghosszabbítása (érkezett: 2015. március 6., befejezve: 2015. március 11., ügyben eljáró bírák: [REDACTED]),

Bnyf.III.319/2015/2. számú végzés [REDACTED] gyanúsított letartóztatásának meghosszabbítása (érkezett: 2015. május 15., befejezve: 2015. május 21., ügyben eljáró bírák: [REDACTED]),

Bnyf.III.320/2015/2. számú végzés [REDACTED] gyanúsított letartóztatásának meghosszabbítása (érkezett: 2015. május 15., befejezve: 2015. május 21., ügyben eljáró bírák: [REDACTED]),

Bnyf.I.451/2015/2. számú végzés [REDACTED] gyanúsított letartóztatásának meghosszabbítása (érkezett: 2015. július 13., befejezve: 2015. július 20., ügyben eljáró bírák: [REDACTED]),

Bnyf.I.452/2015/2. számú végzés [REDACTED] gyanúsított letartóztatásának meghosszabbítása (érkezett: 2015. július 13., befejezve: 2015. július 20., ügyben eljáró bírák: [REDACTED]),

Bnyf.I.596/2015. számú végzés [REDACTED] gyanúsított letartóztatásának meghosszabbítása (érkezett: 2015. szeptember 23., befejezve: 2015. október 15., ügyben eljáró bírák: [REDACTED]),

Bnyf.I.597/2015. (érkezett: 2015. szeptember 23., befejezve: 2015. október 15., ügyben eljáró bírák: [REDACTED]),

Bnyf.I.631/2015/2. számú végzés védői díj megállapításáról (érkezett: 2015. október 8., befejezve: 2015. október 15., ügyben eljáró bírák: [REDACTED]),

Jelenleg a Debreceni Ítéltáblán 8 büntető ügyszakos bíró ítélkezik. Közülük mindhárom tanácselnök ([REDACTED] és [REDACTED]) ártak Bnyf. ügyszámon nyomozás során hozott határozatok felülbírálatában. Ezentúl, a kifejtettek szerint [REDACTED] bíró az ügy Nyíregyházi Törvényszék előtti ágában ítélkezett.

A 2024. év végén nyugdíjba vonult [REDACTED] bíró ugyancsak érintett volt az ügy nyomozás során hozott határozatainak felülbírálatában.

[REDACTED] bíró pár napja, 2025. január 20. napjától kezdte meg ítélkezési tevékenységét a Debreceni Ítéltáblán.

Az ezen öttagú tanács elé utalt ügy bírái a jelen végzés aláírói.

II.3.

A jogi környezet előzményeihez tartozik az, hogy az Alkotmánybíróság a **34/2013. (XI. 22.) AB határozatával** (Abh 1.) alkotmányos követelményt fogalmazott meg:

Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy „az Alkotmánybíróság jelen határozatának kihirdetését követően indult büntetőeljárásokban az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséből fakadó alkotmányos követelmény, hogy a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 207. § (6) bekezdése szerint eljáró bíró ugyanezen törvény 21. § (3) bekezdés a) pontjának megfelelően a bíróság további eljárásából ki van zárva.”

Ezt követően a 21/2016. (XI. 30.) AB határozat (Abh2.) rendelkező része szerint „az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséből eredő alkotmányos követelmény a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 21. § (3) bekezdés a) pontjának alkalmazásakor, hogy a büntetőügy további elintézésében ne vegyen részt olyan bíró, aki az eljárás bármely korábbi szakaszában, így akár a nyomozás során bíróként járt el.”

A 25/2017.(X.17.) AB határozat (Abh3.) [33] bekezdése szerint „azokban az ügyekben viszont, amelyek a 21/2016. (XI. 30.) AB határozat közzétételkor folyamatban voltak, vagy amelyek a közzétételt követően indultak, de nem esnek a Be. módosított szabályának hatálya alá, a 21/2016. (XI. 30.) AB határozatban megfogalmazott alkotmányos követelményt alkalmazni kell. Az alkalmazási kötelesség alól csak kényszerítő okon alapuló kevés kivétel képzelhető el. Ilyen kivétel lehet, ha a kizárási szabály alkalmazása esetén nem lenne olyan bíró vagy bírósági tanács, amely eljárhatna az ügyben, és az így keletkező akadály a bíróságok rendelkezésére álló igazgatási eszközök alkalmazásával (kirendelés, más ügyszakos bíró ideiglenes kijelölése) sem volna elhárítható.

Ezen alkotmánybírósági határozatok a büntetőeljárás törvények [1998. évi XIX. törvény és a 2017. évi XC törvény (Be.)] bírói kizárással kapcsolatos átmeneti rendelkezéseit nem semmisítették meg, de alkotmányos követelményként meghatározták, hogy a nyomozás során bármely kérdésben döntő bíró a továbbiakban (a vádemelést követően) nem járhat el, de kivételes esetek előfordulhatnak.

A Debreceni Ítéltábla ezért az eddig jogerősen befejezett ún. [REDACTED] -ek mindegyikében a Kúria gyakorlata és a hatályos eljárás törvény alapján vizsgálta az alkotmányos követelményt, arra részletes indokolást is adott. Ezen határozatok meghozatala során a 2024. december 10. napján meghozott IV/1272/2023. számú AB határozatot még nem ismerhette.

Figyelemmel arra, hogy a bíróság ezen indokolása már része az egyedi normakontroll iránti kezdeményezés érvelésének és indokolásának, azt jelen végzésben is megismétli.

KIVONAT a Debreceni Ítéltábla Bf.II.677/2024/37., Debreceni Ítéltábla Bf.II.605/2024/105. számon befejezett ügyek ítéleteinek indoklásából:

„III. 1. A Be. 869. § szerinti objektív kizárási ok vizsgálata

A Be. 869. § (2) bekezdés alapján a Be. 14. § (3) bekezdés a) pontjának alkalmazása során kizártnak minősül.

a) a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 2017. június 30-ig hatályban volt 207. § (6) bekezdésében meghatározott ügyekben, illetve a házi őrizet egy éven túli meghosszabbítása tárgyában a törvényszék egyes bírójaként eljáró bíró, ha a büntetőeljárás 2013. november 22. után indult,

b) a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 2017. június 30-ig hatályban volt 131. § (3) bekezdése, 138. § (3) bekezdése, 142. § (4) bekezdése, illetve 486. §-a alapján az ítéltábla tanácsának tagjaként eljáró bíró, ha a büntetőeljárás 2016. november 30. után indult.

Az eljáró bírák objektív kizárásának vizsgálata azért elsődleges, mert feltétlen hatályon kívül helyezést eredményező (abszolút) eljárási szabálysértés és felülvizsgálati ok valósul meg, ha a büntetőügy elbírálásában az ügydöntő határozat meghozatalában olyan bíró vesz részt, aki ugyanabban az ügyben nyomozási bíróként eljár. Ha a büntetőügynek több terheltje van, a szabálysértés akkor is kihat valamennyi terheltre, és az egész ügy hatályon kívül helyezéséhez vezet, ha a perbíró nyomozási bíróként végzett eljárása a terhelték közül nem mindegyiket érintette. A törvényben előírt kizárási ok ugyanis nem valamelyik terhelt személyétől tiltja el a bírót, hanem a nyomozási bírói tevékenység ellátása után annak az ügynek a teljes további eljárásából zárja ki. Megjegyzendő azonban az is, hogy a kizárási ok előírása konkrét ügyre vonatkozik, ezért az ilyen okból kizárt bíró ugyanannak a terheltnek másik (nyomozási bírói

feladat ellátásával nem érintett) ügyében akadálytalanul eljárhat (EBH2016. B.14.).

A Be. 869. § (2) bekezdés b) pontja időbeli határt állított fel az adott kizárási ok érvényesülésével kapcsolatban, a törvénynek ehhez képest speciális szabályai vannak. Nyilvánvalóan kizárási ok érvényesül abban az ügyben, amely a határon belül van, illetve amelyhez egyesítés folytán olyan ügy kerül közös elbírálásra, melyre vonatkoznak a törvény kizárást kimondó rendelkezései. Több ügy egyesítésekor azonban a bírósági ügyvitel szabályairól szóló 14/2002. (VIII. 01.) IM rendelet 36. § (2) bekezdése értelmében a korábban (legkorábban) lajstromozott ügyirathoz történik az egyesítés, az ügyek egyesítését követően az egyesített ügy annak az ügynek a sorsát osztja, amelyhez egyesítésre került. Emiatt az egyesítést megelőzően kell körültekintően vizsgálni, hogy az egyesíteni kívánt ügyek bármelyikében fennáll-e a kizáró körülmény, mert ebben az esetben az egyesítés kizárt bíró eljárását eredményezheti, ami az egyesítést kifejezetten célszerűtlenné teszi.

A Be.-ben a kizárás körében nincs az egyesítésre vonatkozó rendelkezés. A Be. 14. § (3) bekezdés a) pontja szerinti okból az ügyből kizárás szempontjából jelentősége annak van, hogy az eljáró bíró hozott-e korábban, 2016. november 30-a után indult eljárásban, másodfokon a nyomozási bíró határozata elleni fellebbezés tárgyában döntést (BH2019. 263., BH2022. 198.).

Összességében megállapítható, hogy a jelen büntetőügyben a vádemelés 2015. október 27. napján – 2016. november 30-át megelőzően – történt meg, de az eljárás jóval ezt megelőzően megindult, és ezen időpontot követően nem is járt el az ítélőtábla nyomozási bírói határozat felülbírlata tárgyában, így a Be. 14. § (3) bekezdés a) pont szerinti kizárási ok nem valósult meg, így értelemszerűen kizárási bejelentést sem kellett az eljáró tanácsnak tennie.

Az ügyben tartott nyilvános ülésen (Debreceni Ítélőtábla Bf.II.677/2024/37. számú jegyzőkönyv), a tanácselnök felhívását követően a bíróság tagjaival szemben senki sem terjesztett elő indítványt, észrevételt.

Az alkotmánybírósági határozat rendelkező részébe foglalt alkotmányos követelmény kötelező a bíróságokra, attól eltérő jelentést nem tulajdoníthatnak az adott jogszabályi rendelkezésnek {25/2017. (X. 17.) AB határozat indokolása [24] bekezdés utolsó mondata}. A bíróság tehát nem teheti meg azt, hogy a hatályos jogszabályi rendelkezést – és annak alaptörvény-ellenességének megállapítására irányuló indítványt elutasító alkotmánybírósági határozat rendelkező részét – figyelmen kívül hagyva nem alkalmazza a hatályos jogot (Kúria Bt.III.1.907/2017/16., BH2019.263. [26]).

Éppen ezért nem hagyható figyelmen kívül, hogy az Alkotmánybíróság a 25/2017.(X.17.) AB határozatával nem semmisítette meg a korábbi Be. 606/B.§ (1) bekezdését. {A Be. 868. § (1) bekezdését pedig az Alkotmánybíróság a 2/2020. (I. 2.) AB határozatában az Alaptörvénnyel összhangban állónak találta – Kúria Bfv.487/2023/10. sz. [27]}.

A 25/2017.(X.17.) AB határozat indokolásának [34] bekezdésében maga is rámutatott: az alkotmányos követelmény figyelembevételének elmulasztását az Alkotmánybíróság utólag, megfelelő alkotmányjogi panasz alapján, esetről esetre fogja megállapítani. Kizárólagosan az Alkotmánybíróságot illeti meg az a jog, hogy bírósági határozat alaptörvény-ellenességét vizsgálja, és annak az egyedi ügyben való jogkövetkezményeit megállapítsa {BH2019.263 [27]}. Ebből nyilvánvalóan az is következik, hogy az eljárási törvény ellenében a bíró kizártságáról a Kúria sem dönthet sem bíróság kijelölés keretében, sem felülvizsgálati eljárásban.

„Az Alkotmánybíróság a vizsgált tárgykörben maga is különböző határozatokat hozott: így például a 3354/2017.(XII.22.) AB határozatával az érintett bírósági ítéletet megsemmisítette, míg a 3355/2017. (XII. 22.) AB határozatával elutasította az ítélet alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványt. Ez valójában az ügyek eltérő jellegére vezethető vissza, és összhangban áll azzal, hogy a bíróságoknak az alkotmánybírósági határozatok általánosan értelmezhető rendelkező részét kell kötelezően figyelembe venniük a jogszabály értelmezése során. Mindemellett a 25/2017. (X.17.) AB határozat indokolására hivatkozás (a Be. ellenében) valójában azt is jelentené, hogy a feltétlen hatályon kívül helyezésre alapot adó norma alkalmazása az adott körülményektől tehető függővé.” (Kúria Bpkf.III.488/2019, BH2019.263. [29])

A 25/2017.(X.17.) AB határozat [33] bekezdése szerint „Azokban az ügyekben viszont, amelyek a 21/2016. (XI. 30.) AB határozat közzétételkor folyamatban voltak, vagy amelyek a közzétételt követően indultak, de nem esnek a Be. módosított szabályának hatálya alá, a 21/2016. (XI. 30.) AB határozatban megfogalmazott alkotmányos követelményt alkalmazni kell. Az alkalmazási köteleesség alól csak kényszerítő okon alapuló kevés kivétel képzelhető el. Ilyen kivétel lehet, ha a kizárási szabály alkalmazása esetén nem lenne olyan bíró vagy bírósági tanács, amely eljárhatna az ügyben, és az így keletkező akadály a bíróságok rendelkezésére álló igazgatási eszközök alkalmazásával (kirendelés, más ügyszakos bíró ideiglenes kijelölése) sem volna elhárítható. A bíróságoknak ez a kötelezettsége az Alaptörvény 28. cikkén alapul, mely szerint a jogszabályokat (többek között) az Alaptörvénnyel összhangban kötelesek értelmezni {2/2013. (I. 23.) AB határozat, Indokolás [49]}. Ha pedig az Alkotmánybíróság megadta a kötelező értelmezést, akkor attól nem térhetnek el. Erre a Be. támadott rendelkezéseitől függetlenül a vizsgált ügyekben is lehetőségük van.”

Az ítélőtábla az alkotmányos követelményt vizsgálva arra a megállapítása jutott, hogy az eljárási törvényben egyébként nem szereplő kizárási szabályt alkalmazva nem lenne olyan bíró, illetve bírói tanács, aki az ügyben eljárhatna. Az ügyben a tanács elnöke a Be. 13. § (5) bekezdése alapján az ügyet öt hivatásos bíróból álló tanács elé utalta az ügy bonyolultságára és az eljárás ügyiratainak terjedelmére (mintegy 600 ezer oldal), a büntetőeljárásban részt vevő személyek számára (eredetileg 139 vádlott, és további vagyonekobzással érintett gazdasági társaságok) tekintettel.

A Debreceni Ítélőtábla büntető kollégiumában jelenleg 8 büntető ügyszakos bíró ítélkezik. Közülük az ítélőtábla valamennyi tanácselnöke eljár az ún. ██████████ ügyekben nyomozás során hozott határozatok felülbírlata során (██████████). Ugyancsak eljár a ██████████ nyomozás során hozott határozatainak felülbírlata során Dr. ██████████ a Bf. III. tanács tagjaként. Látható, hogy kellő szakmai rutinnal rendelkező tanácselnök egyáltalán nem lenne, de a szükséges létszámú tanácsot sem lehetne felállítani, ami eljárhatna az ügyben. (Megjegyzendő, hogy ██████████ gyek nyomozás során hozott határozatának felülbírlatában.)

Az ún. ██████████ yekben rendkívül szerteágazó és több vármegyére is kiterjedő nyomozás folyt, majd az ügyészség döntésétől függően azonos nyomozási ügy irataira alapozva több vádemelés is történt esetenként különböző vármegyékben több száz terhelttel szemben.

A Debreceni Ítélőtábla a Heves Megyei Főügyészség B.32/2018/38 számú vádirata, majd annak vádmódosításai folytán hozott több ítélet felülbírlatát már elvégezte, ahol az alkotmányossági feltételt ugyancsak vizsgálta az ítéletek indokolásában (Debreceni Ítélőtábla Bf.134/2024, Debreceni Ítélőtábla Bf.317/2024, Debreceni Ítélőtábla Bf.318/2024, Debreceni Ítélőtábla Bf.224/2024. számú ítéletek). Az ítélőtábla rámutatott arra ezen határozatokban, hogy

valójában ugyanazon nyomozási ügy alapján járt el, mint jelen ügyben is.

[...]

Az ügyben fennálló objektív és relatív kizárási okok vizsgálata

A jogirodalom e kizárási okokat abszolút és relatív kizárási okok csoportjaira bontja. [Erről lásd: Berkes György (szerk.), Büntetőeljárás kommentár, 2009, Budapest, HVG-ORAC, 101–102. oldalait.] Az abszolút kizárási szabályok olyan kimerítő jelleggel felsorolt kizárási okok, amelyek fennállása önmagában, a tényleges elfogultság vizsgálata nélkül megalapozza a bíró kizárását. Az abszolút kizárási okokhoz képest relatív kizárási oknak minősül minden olyan, előre meg nem határozható körülmény, amelyről alapos okkal feltehető, hogy az eljáró bírót, avagy a bírói tanács valamely tagját akadályozza a konkrét ügy elfogulatlan megítélésében {25/2013. (X.4.) AB határozat [29]}.

Az eljárási törvény a relatív, vagyis az elfogultságra alapított kizárási ok érvényesíthetőségét további, szigorú korlátok között engedélyezi. E korlátok értelmében a relatív kizárási okot a tárgyalás megkezdését követően kizárólag abban az esetben lehet érvényesíteni, ha az indítványozó egyúttal bizonyítja, hogy a bejelentés alapjául szolgáló okról a tárgyalás megkezdését követően szerzett tudomást és az érvényesítésben késedelem nem terheli, vagyis az elfogultság tudomására jutott okát nyomban bejelenti {25/2013. (X.4.) AB határozat [31]}. Érdemes megjegyezni, hogy bíró vádemelés előtti eljárásáról nyilvánvaló tudomása van a terheltnek és védőjének, arról nem a jogerőre emelkedést követően értesülnek, így annak is jelentősége lehet, hogy az ügyben a bírák személyével szemben kizárási okot senki nem jelentett be.

Így lesz jelentősége annak, hogy „a relatív kizárási ok érvényesíthetőségének keretei képesek elejét venni az elfogultsági kifogások visszaélésszerű gyakorlásának, amelyek valójában már nem a pártatlan bírósági eljárás elősegítésére, hanem a büntetőeljárások elhúzására irányulnak” (25/2013. (X.4.) AB határozat [32]).

A Kúria a BH2022.198. számú 'precedens erejű' azaz Bírósági Határozatok Gyűjteményében közzétett határozatában pedig a következőkre mutatott rá [33-40]: „Az Alaptörvény által külön nevesített pártatlan bíróság fogalmának az eljárási törvények a bíró kizárására és a bíróság kizárására vonatkozó rendelkezések szabályok meghatározásával tesznek eleget. A Be. részletesen szabályozza azokat az eseteket, amikor az ügyben a kizárási okkal érintett személy bíróként nem járhat el, ezen kizárási okok hivatalbóli vizsgálata az eljárás során kötelező, és – a tisztességes eljárás garanciarendszerének megfelelően – felülvizsgálati eljárás alapjául is szolgálhat. A pártatlanság követelményét a büntetőeljárás törvény rendelkezései alapján kell vizsgálni. Az az ügyben eljáró bíró, akivel szemben a büntetőeljárás törvényben szabályozott kizárási ok nem állapítható meg, pártatlan bírónak minősül, és az ügyben eljárása ezen okból nem sértheti az Alaptörvény XXVIII. cikkében meghatározott pártatlan bíróság eljárásának követelményeit.”

Az Alaptörvény 26. cikk (1) bekezdése értelmében a bírák a törvénynek vannak alárendelve, a törvények betartása a bíró Alaptörvényből fakadó kötelezettsége. E kötelezettségét jelenítik meg a bírák jogállásáról szóló törvény és az eljárási törvények (jelen esetben a Be.).

A bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény (a továbbiakban: Bjt.) 36. § (1) bekezdése szerint a bíró hivatását esküjéhez hűen köteles gyakorolni, igazságszolgáltatási feladatainak teljesítését nem tagadhatja meg, a rábízott ügyekben

folyamatosan, lelkiismeretesen köteles eljárni.

Az Alaptörvény hivatkozott rendelkezéseire figyelemmel mindez azt jelenti, hogy az a bíró, akivel szemben a rá irányadó eljárási törvényben meghatározott kizárási ok nem áll fenn a törvény rendelkezése alapján, a rábízott ügyben köteles eljárni, annak elintézését nem tagadhatja meg. Következik továbbá az is, hogy a bíró a büntetőeljárási törvényben meghatározott objektív kizárási ok hiányában annak meglétét nem állíthatja. Annak a bírónak, aki a rábízott ügy elintézéséből jelen esetben a büntetőeljárási törvény rendelkezéseinek megfelelően nem kizárt, mert vele szemben a törvény rendelkezéseivel szemben kizárási ok nem áll fenn, az Alaptörvényből eredő és a jogállási törvényben megjelenített alkotmányos és sarkalatos törvényi kötelezettsége, hogy az ügyben eljárjon, ellenkező esetben a rábízott ügy elintézését törvényi ok nélkül tagadja meg, ami fegyelmi felelősségét veti fel. (BH2022.198. [33-40]: Kúria Bfv.I.1.190/2021/6.)

Ugyancsak az Alaptörvényből és a jogállási törvényből eredő kötelezettsége az, hogy a hatályos törvényi rendelkezést alkalmazza, annak alkotmányosságáról nem dönthet. A jogszabály Alaptörvénybe ütközésének vizsgálatára kizárólag az Alkotmánybíróság jogosult. Amennyiben az Alkotmánybíróság eljárásában a bíró által alkalmazott vagy alkalmazandó törvényi rendelkezést megsemmisítette, az a bíró számára az érintett törvényi rendelkezés alkalmazásának tilalmát teremti meg. Ezt az esetet kivéve azonban a bíró érvényes és hatályos jogszabály alkalmazását nem tagadhatja meg, nem hagyhatja figyelmen kívül, mert ezzel az Alaptörvényben és a jogállási törvényben meghatározott kötelezettségét sérti meg. (BH2022.198. [33-40]: Kúria Bfv.I.1.190/2021/6.)

Mindezekre figyelemmel a Be. 14. § (3) bekezdés a) pontjának alkalmazása során a bíró nem hagyhatja figyelmen kívül a Be. 869. § (1) és (2) bekezdésében foglalt, rá nézve kötelező törvényi rendelkezéseket, így, ha annak figyelembevételével nem minősül kizártnak, ezzel ellentétesen saját kizártságát nem állapíthatja meg. A Be. 869. § (1) bekezdésében foglalt törvényi rendelkezést az Alkotmánybíróság nem semmisítette meg, annak alkalmazása a bíró számára a korábban kifejtettek miatt jelen ügyben is alkotmányos és a jogállási törvényből eredő kötelezettsége volt. (BH2022.198. [33-40]: Kúria Bfv.I.1.190/2021/6.)

Az Alkotmánybíróság által 'felismert' kizárási ok objektív okként nem kezelendő, mert az alól a törvény (Be. 869. §) és az Alkotmánybíróság is kivételt enged, és az Alkotmánybíróság is több határozatban leszögezte, hogy annak fennálltát előre nem, hanem utólag úgyenként 'esetről esetre' tudja megállapítani (25/2017. (X.17.) AB határozat [34] bekezdés). Relatív okként pedig feltételeznél az eljáró bíró szubjektív elfogultságát és ilyen irányú bejelentését. Ennek hiányában a Be. szerint igazgatási jogkörben a kizárás nem is bírálható el (Be. 16. § (2) bekezdése).

Ehhez kapcsolódóan a bírót az is köti, hogy valós kizárási (elfogultsági) ok hiányában kizárási okot ne jelentsen be. Objektív kizárási ok jelen ügyben nem állapítható meg, de nem áll fenn szubjektív egyéb mérlegelésen alapuló elfogultsági ok sem. A bíró a(z) Alkotmánybíróság által meg nem semmisített) törvény ellenében nem állíthatja kizártságát még akkor sem, ha az lenne az egyébként sok munkaórát jelentő ügytől való szabadulás legegyszerűbb módja.

A 17/2001. (VI. 1.) AB határozat korábbi, de azonos tartalmú jogszabályok alapján rámutatott arra is, hogy a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 1997. évi LXVII. törvény [korábbi Bjt. 21. §-a, hatályos Bjt. 36. § (1) bekezdése] szerint a bíró igazságszolgáltatási feladatainak teljesítését nem tagadhatja meg, a rábízott ügyekben folyamatosan, lelkiismeretesen köteles eljárni. A régi Bjt. 63. §-a, hatályos Bjt. 105. §-a pedig akként rendelkezik, hogy „fegyelmi vétséget követ el a bíró, ha vétkezen a szolgálati viszonyával kapcsolatos kötelezettségeit

megszegi”.

„A bírónak a saját kizárására irányuló alaptalan bejelentése a szolgálati viszsonnyal kapcsolatos kötelezettségszegés, amely fegyelmi vétség megállapítására vezethet.” (17/2001. (VI. 1.) AB határozat) Ugyanezen alkotmánybíróági határozat is kiemelte, hogy „a pártatlan bírósághoz való alkotmányos alapjog érvényesülésének garanciája a bírói függetlenség is, amelynek értelmében a bírák ítélkezési tevékenységük során egyedül a törvényeknek és saját lelkiismeretüknek vannak alárendelve, vagyis mindenféle külső befolyástól mentesen járnak el.” Az Alkotmánybíróóság által meg nem semmisített törvényt a bírónak így alkalmazniuk kell. Azt is szükséges hangsúlyozni, hogy a bíró nem jelenthet be kizárási okot feltételtől függően, így érvénytelen lenne az olyan bejelentés, ami azt tartalmazná, hogy kéri a kizárását valamely okra tekintettel, kivéve, ha az igazgatási úton nem sikerül bírót kirendeltetni vagy ideiglenesen kijelöltetni.

A Kúria már több precedens erejű (BHGY-ban közzétett) határozatában rámutatott arra, hogy a Be. 14. § (1) bekezdés e) pontja szerinti, ún. relatív kizárási okot megalapozó körülményekre a törvény nem ad, és az objektív behatárolhatatlansága folytán nem is adhat pontos felsorolást. Ide tartozik az abszolút kizárási okokon túlmenő minden olyan egyéb körülmény, amely a bírót befolyásolhatja vagy megakadályozhatja az ügy elfogulatlan elbírálásában és elfogulttá teheti, akár a terhelt javára, akár a kárára. A szabályozás szövegezése, a megfogalmazás nyitott volta alapján az sem kétséges, hogy nem alkotmányos újabb abszolút kizárási okok, azaz nincs olyan tény, körülmény, ami minden esetben és minden ügyben, további vizsgálat nélkül elfogultság címén kizártságot eredményezne, hanem azt mindig az adott ügyben és az adott perjogi helyzetben kell vizsgálni és csak olyan konkrét okok, tények alapján állapítható meg, amelyek alátámasztják a bírónak a konkrét ügyben való elfogultságát (Kúria Bhar.II.848/2022/59., Bfv.II.310/2023/16., Bfv.II.366/2023/8.). Ekként tehát arra sem kerülhet sor, hogy azt a perjogi helyzetet, amelyet a Be. 869. § (1) bekezdése kifejezetten kizár a Be. 14. § (3) bekezdés a) pontja szerinti kizárási okot megalapozó körülmények közül, a Kúria a Be. 14. § (1) bekezdés e) pontja alapján tekintse automatikusan, önmagában a bíró valódi elfogultságának vizsgálata nélkül kizárási oknak (Kúria Bfv.487/2023/10. sz. [31-32]).

A 33/2012. (VII. 17.) AB határozat a bírói függetlenséggel összefüggésben kimondta, hogy a bírákat az ügyekről leválasztani súlyos ok nélkül nem lehet. A magyar jogrendszerben a bírótól elvonás tilalmát szövegszerűen sarkalatos törvény garantálja. A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (Bszi.) mondja ki, hogy senki sem vonható el törvényes bírójától [8. § (1) bekezdés]. A törvény által rendelt bíró az eljárási szabályok szerint a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróságon működő, előre megállapított ügyelosztási rend szerint kijelölt bíró. Jóllehet a bíró kijelölésében nem érvényesül feltétlen automatizmus, és az ügyelosztási rendtől az eljárási törvényekben szabályozott esetekben, illetőleg igazgatási úton a bíróság működését érintő fontos okból el lehet térni [33/2012. (VII. 17.) AB határozat].

A 34/2013. (XI. 22.) AB határozat bíróságokat kötelező rendelkező része szerint az Alkotmánybíróóság jelen határozatának „kihirdetését követően indult büntetőeljárásokban” az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséből fakadó alkotmányos követelmény, hogy a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 207. § (6) bekezdése szerint eljáró bíró ugyanezen törvény 21. § (3) bekezdés a) pontjának megfelelően a bíróság további eljárásából ki van zárva.

Ezen alkotmányos követelmény egyértelmű, és megfogalmazása a büntetőeljárási törvényben is megjelent kógens, objektív és alkalmazandó normaként. (Be. 869.§)

Az eljáró tanács megvizsgálta az Alkotmánybíróság 25/2017. (X.17.) AB határozat által felállított azon feltételrendszert is, mely szerint a 21/2016. (XI.30.) AB határozatban megfogalmazott alkotmányos követelményt alkalmazni kell a folyamatban levő ügyekben is. „Az alkalmazási köteleesség alól csak kényszerítő okon alapuló kevés kivétel képzelhető el. Ilyen kivétel lehet, ha a kizárási szabály alkalmazása esetén nem lenne olyan bíró vagy bírósági tanács, amely eljárhatna az ügyben, és az így keletkező akadály a bíróságok rendelkezésére álló igazgatási eszközök alkalmazásával (kirendelés, más ügyszakos bíró ideiglenes kijelölése) sem volna elhárítható.”

A bíró kirendelése

A bíró kirendelésének lehetőségét a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény (Bjt.) 17. pontja (Kirendelés) tartalmazza.

A Bjt. 32. § (1) bekezdése értelmében, ha a bírót a törvényszék illetékességi területén kívüli, illetve az ítélőtábla bíróját más szolgálati helyre rendelik ki, a kirendelésre jogosult OBH elnöknek ki kell kérnie az érintett törvényszék, és az ítélőtábla elnökének véleményét. Ilyenkor az OBH elnökének döntése előtt előzetesen be kell kérnie az OBT egyetértését, és a kirendelésre az OBT egyetértésével kerülhet sor [Bjt. 32. § (1a) bekezdés]. A bíró kirendeléséhez a Bjt.-ben meghatározott esetekben a bíró hozzájárulására is szükség van.

Látható, hogy az eljáró bírónak nincsen és nem is lehet arra sem rálátása, sem ráhatása, hogy utólag, az ügy bíróságra érkezését és a törvényes bíróhoz történő kiszignálását követően a Bjt.-ben felsorolt igazgatási vezetők részéről van-e szándék utólag bírót kirendelni az adott ügyszakhoz.

A Bszi. 8. § (1) bekezdése szerint „senki sem vonható el törvényes bírájától”. A 8. § (2) bekezdése szerint a törvény által rendelt bíró az eljárási szabályok szerint a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróságon működő, előre megállapított ügyelosztási rend alapján kijelölt bíró.

A bíróságok szervezetéről és működéséről szóló törvény alapján így előre meghatározott szabályok szerint történhet az ügynek a törvényes bíróhoz kerülése, utólag az ügyre nem történhet a bíró kirendelése, célzottan azért, hogy egy ügyben lássa el a bíró jogköréből adódó feladatokat, mert az vélelmezhetően Alaptörvény ellenes helyzetet eredményezne.

A Bszi. 9. § (1) bekezdése alapján az ügyelosztási rendet – a bírói tanács és a kollégium véleményének ismeretében határozza meg. Ha az ügyelosztási rend alapján nincs olyan bírói tanács, amely jogosult lenne eljárni, akkor az utólagos kirendelés esetén az ügyelosztási rendet szükségszerűen módosítani kellene. Az ügy elbírálására jogosult bíró azonban nem dönthet a bíróság ügyelosztási rendjéről, az a bíróság igazgatási vezetőjének a szakmai testületek bevonásával (büntető kollégium és bírói tanács véleményezése) történő döntését feltételezi. A kizárás bejelentésekor így olyan körülményről kellene nyilatkoznia, amire törvényes (hatásköri) ráhatása nincsen.

A törvényes bíróhoz való jog érvényesítése érdekében az ügyelosztási rendet úgy kell összeállítani, hogy abból 'előzetesen megállapítható legyen', hogy az adott ügyben mely tanács jár el, ideértve azt is, hogy a tanács, illetve a tanács tagjának akadályoztatása esetén ki jár el helyette [Bszi. 10. § (1) bekezdés].

Nyilvánvaló, hogy az alkotmányos követelményt nem úgy kell értelmezni, hogy az ügyet körbe kell küldözgetni bíróságok kijelölésével a különböző ítélőtáblák között, majd ha nem sikerül

eljárni jogosult bírói tanácsot találni, akkor visszazáll az ügy a törvény és az ügyelosztás szerinti bíróra. Az Alkotmánybíróság egyértelműen 'igazgatási jogkörben' meghozott intézkedéseket említi, attól az eljárási törvény határozottan elválasztja a kizárás bíróság általi elintézését (Be. 16. és 17. §). Ennek oka az, hogy a bíróság a törvény ellenében nem dönthetne a bíró kizárásáról akkor, ha a bíró szubjektíve nem jelent be elfogultságot. A felsőbíróság (így a Kúria) bíróság kijelölési jogkörében pedig nem dönthet azon igazgatási eszközök alkalmazhatóságáról (bíró kirendelése, 'bíró ideiglenes kijelölése'), amit az Alkotmánybíróság előírt, mert arra nincs hatásköre. Az is nyilvánvaló, hogy a Bjt szerinti bíró kijelölés (Bjt. 30. §) és a Be. szerinti bíróság kijelölés (Be. 24. §) két teljesen különböző jogintézmény, az fel sem merülhet, hogy az Alkotmánybíróság keverte volna.

A Bszi. 10. § (3) bekezdés d) és e) pontja szerint az ügyelosztási rend kialakítása és felülvizsgálata során figyelemmel kell lenni különösen az egyes bírák különös szakértelmére és az ügy tárgya szerinti szakosodásra. Ebből következik, hogy az ügyek ellátása során az egyes bírák különös szakértelmének és az ügy tárgya szerinti szakosodásnak is különös jelentősége van. A bírák szakértelmének meghatározása során nem hagyható figyelmen kívül a tanácselnöki rutin és az adott ügytípushoz kapcsolódó szakmai gyakorlat sem. Nyilvánvaló, hogy az is sértené az eljárás tisztességességét, ha olyan bíró ítélkezne, akinek nincs megfelelő kompetenciája, szakértelme az adott ügytípushoz.

A Bszi. 11. § (1) bekezdése szerint az ügyelosztási rendet és annak módosítását az érintettekkel a hatálybalépését megelőzően ismertetni kell, és a bíróságon, a felek által is hozzáférhető helyen ki kell függeszteni, továbbá az érintett bíróság – járásbíróság esetén a törvényszék – honlapján közzé kell tenni. Az kétségtelen, hogy az ügyelosztási rendtől „az eljárási törvényekben szabályozott esetekben” el lehet térni [Bszi. 11. § (2) bekezdés]. Jelen esetben az eljárási törvénytől történő eltérés nem merülhet fel, hiszen éppen az eljárási törvény ad egyértelmű (tehát külön jogértelmezést nem igénylő) szabályozást.

Valójában az ügyben a törvény alapján eljárni jogosult és köteles bíró nem asszisztálhat ahhoz, hogy tőle az ügyet igazgatási úton elvegyék és helyette ügyre szabottan más bírót rendeljenek ki.

A bírói pártatlansággal és a bírák függetlenségével foglalkozó 3154/2017. (VI.21.) AB határozat párhuzamos indokolásában mutatott rá Cziné Ágnes alkotmánybíró arra, hogy „[45] Az EJEB egy másik ügyben azt állapította meg, hogy nem merül fel a bírói függetlenség sérelme egy megyei bíróságra beosztott bíró vonatkozásában, mert elégségesen független volt a bíróság elnökétől. A bíróság elnöke ugyanis kizárólag adminisztratív (igazgatási és szervezeti) funkciókat látott el, amelyek szigorúan el voltak választva az ítélkező funkciótól. A jogrendszer megfelelő biztosítékokat tartalmazott arra nézve, hogy a bíróság elnöke az ügyek kiosztásával kapcsolatos jogkörét önkényesen ne gyakorolhassa [Parlov-Tkalčić kontra Horvátország (24810/06), 2009. december 22.]. [46] Véleményem szerint az indítványozó által hivatkozott – az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének sérelme körében felhozott – aggályokat ezekre a szempontokra is figyelemmel kellett volna vizsgálni. E szempontrendszerben ugyanis egyértelműen kifejezésre jut, hogy nemcsak az ítélkezés közvetlen befolyásolása sérti a független bírósághoz való jogot, hanem az is, ha az eljáró bíróra „elvárások” (közvetett hatások) nehezednek.” Látható, hogy az esetleges bíró kizárást azon feltételtől függővé tenni, hogy a bíróság elnöke önkényesen nem csupán kioszthatja az ügyet, hanem az ő előre nem látható, így ki nem számítható döntésétől függ az, hogy melyik bíró lesz kirendelve az adott bíróságra a már megérkezett ügghöz, éppen azokat az aggályokat veti fel, amit a párhuzamos indokolás, mint figyelembe veendő szempontrendszer megfogalmaz.

A bíró ideiglenes kijelölése

A bírák kijelöléséről a 2011. évi CLXII. törvény a bírák jogállásáról és javadalmazásáról (Bjt.) 16. pont rendelkezik, de ideiglenes kijelölést a Bjt. nem ismer. A Bjt. 30. § meghatározza a közigazgatási ügyekben, a munkaügyi ügyekben történő kijelölés mellett a Be. szerinti kijelölés egyetlen esetkörét. Eszerint „a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.) 680. § (4) bekezdésében meghatározott ügyekben ítélező bírákat – a bíróság elnökének javaslatára – az OBH elnöke jelöli ki.” [Bjt. 30.§ (2) bekezdés].

Látható, hogy a Bjt. szerinti bíró kijelölés jelen eljárásban fel sem merülhet, így az Alkotmánybíróság által meghatározott ezen feltételről eleve állítható, hogy nem teljesíthető, hiszen fel sem merült az, hogy fiatalokúak ügyeire szakosodott bírói kijelölés lenne szükséges az ügy elintézéséhez.

A kizárását kérő bírótól egyébiránt sem lenne elvárható annak átlátása, hogy a bíróság vezetője milyen igazgatási döntést tart lehetségesnek, ami beleesik abba a kevés kivételbe, amit az Alkotmánybíróság el tud 'képzelti' (25/2017.(X.17.) AB határozatának [33] bekezdése).

Összességében a kizárását kérő bíró sem a kirendelésről, sem kijelölésről nem dönthet. Nincs jogköre eldönteni, hogy más ügyszakos bíró bevonható-e az adott szakkérdésű ügybe. Nincs jogköre, de még csak ráhatása sem az igazgatási vezetők (törvényszéki elnök, ítéltáblai elnök, OBH elnök, Országos Bírói Tanács) törvények szerinti döntésébe.

Ha az adott bíróságon nincsen eljárni jogosult bírói tanács, akkor alkotmányos aggály azzal szemben lenne felvethető, ha az igazgatási vezetők szubjektív döntésükkel utólag kiválasztanak konkrétan egy ügy elbírálására eljárni köteles bírót anélkül, hogy erre bármilyen előzetes felhatalmazás (ügyelosztás) lenne.

A kizárás elintézése 'igazgatási jogkörben' és annak 'bíróság általi' elintézése

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény alapján a kizárás elintézésének két módja van. Az egyik a kizárás elintézése igazgatási ügykörben a Be. 16. § alapján. Az alkotmánybírói döntések az alkotmányos követelmények érvényesítésénél ezen igazgatási eszközre utalnak.

Van azonban a kizárás elintézésének egy másik módja is, a kizárás elintézése a 'bíróság által' (Be. 17. §). Ilyenkor végső esetben a Kúria is dönthet a kizárásról. A bíróságok által elintézhető kizárásról az ügyben született alkotmánybírói határozatok nem tesznek említést, amiből arra is következtetni lehet, hogy az eljárásra hatáskörrel és illetékességgel bíró bíróság helyett más bíróság kijelölése már az alkotmányos érdekekkel szemben állna. (Megjegyzendő, hogy az AB határozatokban említett bíró kijelölése igazgatási eszközökkel [Bjt. 30. §] nem ugyanaz, mint az eljárási törvény szerinti „A kizárás elintézése a bíróság által” (Be. 17. §), amely rendelkezés eleve úgy kezdődik, hogy „Ha a kizárás igazgatási ügykörben nem intézhető el...” [Be. 17. § (1) bekezdés].

Összességében a bírói tanács tagjai relatív kizárási okot nem jelentettek be, illet az erre jogosutak sem jeleztek a bírói tanács eljáró tagjainak ismeretében, az eljárási törvény szerint objektív kizárási ok nem áll fenn, a 25/2017. (X. 17.) AB határozat szerinti kivételes helyzet pedig azáltal áll fenn, hogy nem lenne másik eljárni jogosult bírói tanács az ügyben.”

II.4.

Ezen határozatok meghozatalát követően azonban a **IV/1272/2023. számú AB határozat** új helyzetet teremtett. Ezen határozatában az Alkotmánybíróság alaptörvény-ellenesség okán megsemmisítette a Debreceni Ítélőtábla más ügyben hozott ügydöntő határozatát függetlenül attól, hogy a Be. szerint eljárni jogosult ítélőtáblai bíró nem közvetlenül az indítványozóval szemben alkalmazott kényszerintézkedés felülbírálatáról rendelkezett a nyomozás során, és annak sem tulajdonított jelentőséget, hogy a Kúria részéről a felülvizsgálat során eljáró tanácsban az 'alkotmányossági követelménnyel' érintetten kizárt bíró nem járt el.

Az Alkotmánybíróság újra értelmezte az 'ügy' fogalmát, azt lényegesen szélesebb körben meghatározva, mint azt a Be. és annak indokolása, valamint az azon alapuló bírósági gyakorlat eddig meghatározott. Ezen alkotmánybírósági határozat alapján már valamennyi ún. [REDACTED] egyetlen ügynek számít az alkotmányos követelmény szempontjából, és bármely terheltet érintően a nyomozás során hozott határozat felülbírálatában történő bírói részvétel valamennyi terheltre nézve kizárási okot alapozhat meg.

Az Alkotmánybíróság által 'felismert' alkotmányos követelmény így a bíróságok számára lényegében azt a kötelezettséget támasztja, hogy külön kutatást folytassanak annak megállapítására, hogy be kell-e jelenteniük kizárási okot olyan ügyekben, amelyekben a Be. alapján el kell járniuk. A bíróságok nyilvántartása ugyanis nem tartalmazza a több vármegyére kiterjedő büntetőügyek nyomozásának összefüggéseit, azt, hogy a nyomozás során mely ügyeket egyesítették vagy éppen különítették el. Megjegyzendő, hogy az Egri Törvényszék a 20.B.13/2018/2894. számú 2195 oldal terjedelmű ítéletében is oldalakon keresztül részletezte csak a bírósági eljárásban meghozott egyesítéssel, elkülönítéssel kapcsolatos határozatokat.

A 35/2011. (V. 6.) AB határozat rendelkező részének 1. pontjában az Alkotmánybíróság azt az alkotmányos követelményt állapította meg, hogy amennyiben a bíró az előtte folyamatban lévő perben alkalmazandó jog alkotmányellenességét észleli - az alkotmányellenes jogszabály mellőzésére vonatkozó hatásköre hiányában -, [...] köteles az Alkotmánybíróság eljárását kezdeményezni.

A Be. 489. § (1) bekezdése értelmében a bíróság az Alkotmánybíróságnak a jogszabály, jogszabályi rendelkezés, közjogi szervezetszabályozó eszköz vagy jogegységi határozat alaptörvény-ellenességének megállapítására, továbbá nemzetközi szerződésbe ütközésének megállapítására irányuló eljárását az Alkotmánybíróságról szóló törvényben foglalt szabályok szerint hivatalból vagy indítványra kezdeményezheti.

Az ítélőtábla a Be. 598. § (1) bekezdés a) pont szerinti tanácsülésen megállapította, hogy az Abtv. 25. §-ának (1) bekezdésére hivatkozással az Alkotmánybíróság eljárását kellett kezdeményeznie, mert olyan jogszabály [Be. 869. § (2) bekezdés b) pont] alapján kellene lefolytatnia az eljárást, amelynek alaptörvény-ellenességét észlelte.

Figyelemmel arra, hogy a Be. 869. § (2) bekezdés b) pontjával kapcsolatban egyedi normakontroll eljárást a bíróságok még nem kezdeményeztek, erről az ítélőtábla a Be. 597. § (3) bekezdése alapján a Be. 489. § (1) bekezdése szerint az eljárás felfüggesztése mellett határozott. Megjegyzendő, hogy a Be. 868. § (1) bekezdését az Alkotmánybíróság a 2/2020. (I. 2.) AB határozatában az Alaptörvénnyel összhangban állónak találta, de a Be. 868. § (2) bekezdésének alaptörvény-ellenességéről nem határozott, így ítélt dolgot ezen törvényhely tekintetében nem eredményezett.

III. Abtv. 52. § (1b) bekezdés c) pont szerint az ítélőtábla felsorolja az Alkotmánybíróság által vizsgálándó, értelmezendő jogszabályi rendelkezéseket:

Magyarország Alaptörvénye (Alaptörvény)

- Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés: Magyarország független, demokratikus jogállam.
- Alaptörvény C) cikk (1) bekezdés: „A magyar állam működése a hatalom megosztásának elvén alapszik.”
- Alaptörvény XV. cikkének (1) bekezdése szerint: „A törvény előtt mindenki egyenlő. [...]”.
- Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdése szerint: Mindenkinél joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék. A hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni.
- Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdése értelmében „Mindenkinél joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”
- Alaptörvény 24. cikk (1) bekezdés: „Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény védelmének legfőbb szerve.”
- Alaptörvény 26. cikk (1) bekezdés: „A bírák függetlenek, és csak a törvénynek vannak alárendelve, ítélezési tevékenységükben nem utasíthatóak. A bírákat tisztségükből csak sarkalatos törvényben meghatározott okból és eljárás keretében lehet elmozdítani.”
- Alaptörvény 28. cikk: „A bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.”

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.)

- A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.) 9. § (1) bekezdés: „A magyar büntető joghatóság alá tartozó ügyekben a büntetőeljárást e törvény szerint kell lefolytatni.”
- Be. 14. § (3) bekezdés: „Az (1) bekezdésben szabályozott eseteken kívül a) a vádemelést követően a bíróság további eljárásából ki van zárva, aki az ügyben a vádemelés előtt nyomozási bíróként, vagy a nyomozási bíró határozata elleni fellebbezés tárgyában eljár.”

- Be. 21. § (3) bekezdés a/ pont 2017. április 19. napjáig hatályos szövege: „Az (1) bekezdésben szabályozott eseteken kívül a) a bíróság további eljárásából ki van zárva, aki az ügyben nyomozási bíróként járt el.”
- Be. 869. § (2) bekezdés b) pont: a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 2017. június 30-ig hatályban volt 131. § (3) bekezdése, 138. § (3) bekezdése, 142. § (4) bekezdése, illetve 486. §-a alapján az ítélőtábla tanácsának tagjaként eljáró bíró, ha a büntetőeljárás 2016. november 30. után indult.

Az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (Abtv.):

- Abtv. 39. § (1) bekezdés: „Ha e törvény eltérően nem rendelkezik, az Alkotmánybíróság döntése mindenre nézve kötelező.”
- Abtv. 46. § (3) bekezdés: „Az Alkotmánybíróság hatáskörei gyakorlása során folytatott eljárásában határozattal megállapíthatja azokat az Alaptörvény szabályozásából eredő, és az Alaptörvény rendelkezéseit érvényre juttató alkotmányos követelményeket, amelyeknek a vizsgált, illetve a bírósági eljárásban alkalmazandó jogszabály alkalmazásának meg kell felelnie.”

IV. Abtv. 52. § (1b) bekezdés e) pont szerinti indokolás arra nézve, hogy a sérelmezett jogszabály, jogszabályi rendelkezés miért ellentétes az Alaptörvény megjelölt rendelkezésével

IV.1.

Az ítélőtábla tanácsának véleménye szerint a 869. § (2) bekezdés b) pontjának az alaptörvény-ellenessége a következők miatt állapítható meg:

Az Alkotmánybíróság a 21/2016. (XI. 30.) AB határozatában alkotmányos követelményt fogalmazott meg. Az Abtv. 46. §-a tartalmazza az alkotmányos követelmény fogalmát.

Az Alkotmánybíróság által egy alkotmányos követelmény kimondása meghatározza egy jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés alkotmányos értelmezését, azonban az egyértelmű törvényszöveg alkalmazását a rendes bíróság nem teheti félre.

Az alkotmánybírósági határozatok és az eddig még meg nem semmisített törvényszöveg összevetéséből azonban a jogbiztonságot súlyosan sértő anomália teremtődött.

- A bíró köteles alkalmazni a jogot.
- A bíró normakontrollt nem végezhet, az erre jogosult Alkotmánybíróság a Be. kizárással kapcsolatos átmeneti rendelkezéseit nem semmisítette meg.
- A bíró a hatályos jogot nem teheti félre.
- Az eljárási törvény alapján nincs olyan szubjektív vagy objektív kizárási ok, amire hivatkozással a bíró kizárását kérhetné, viszont az eljárási törvény által nem ismert kizárási ok bejelentése esetén fegyelmi felelősséggel tartozik.

Megállapítható, hogy jelenleg olyan átmeneti rendelkezések vannak az alkalmazandó, hatályos büntetőeljárási törvényben (Be.), amelyek az Alkotmánybíróság felfogása szerint ütköznek a pártatlan bírósághoz, így a tisztességes eljáráshoz való alkotmányos alapjogokkal. Ezen egyedi

normakontrollal támadott jogszabályi rendelkezés [Be. 869. § (2) bekezdés b) pont] alkalmazhatósága, illetve annak felfüggetlése, valamint az esetleges figyelembevétele a bírósági eljárásban teljes jogbizonytalanságot eredményezett, így a jogbiztonság sérül.

Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében foglalt jogállamiság egyik legfontosabb alkotóeleme a jogbiztonság. Az Alkotmánybíróság értelmezése szerint a jogbiztonság megköveteli, hogy a jogrendszer egésze, annak részterületei, valamint egyes szabályai világosak, egyértelműek, hatásukat tekintve kiszámíthatóak és a norma címzettjei számára előre láthatóak legyenek, továbbá a jogalkalmazás során felismerhető normatartalmat hordozzanak [9/1992. (I. 30) AB határozat, ABH 1992, 65-66, 38/2012. (XI. 14.) AB határozat, 11/1992. (III. 5.) AB határozat, 38/2012. (XI. 14.) AB határozat].

A jogállamiságnak elengedhetetlen összetevője a jogbiztonság, amelynek fenntartása nélkül jogállamról beszélni nem lehet. Az Alkotmánybíróság a 10/1992. (II. 25.) AB határozatában kifejtette, a jogszabály alkotmányellenességének következményét elsősorban a jogbiztonságra figyelemmel kell levonni.

A jogbiztonság követelménye az egyes normák egyértelműségét éppen úgy megköveteli, mint azok alkalmazásának kiszámíthatóságát. [Részletesen legutóbb: 47/2003. (X. 27.) AB határozat, ABH 2003, 525, 535.]” (ABH 690, 741.)

Jelenleg viszont a normakontrollal támadott kizárásról szóló törvényi rendelkezés kapcsán nem ismerhető fel a normatartalom, az nem egyértelmű, annak alkalmazása kiszámíthatatlan és nem előrelátható.

A kiszámíthatóság és a jogbiztonság követelményére figyelemmel azonban az ügyek széles körét érintő kétség nem tartható fenn.

IV.2.

A 21/2016. (XI. 30.) AB határozat [38] bekezdése bontja ki a pártatlanság követelményének objektív értelmezési tartományát, amelynek érvényesülését a [39] bekezdés szerint elsődlegesen az eljárási törvényben megfogalmazott kizárási szabályok garantálják.

Nyilvánvalónak látszik, hogy egy Alkotmánybíróság által kimondottan, objektíven nem pártatlannak mutató bíró az átmeneti szabályokat tartalmazó jogalkotói aktus következtében sem válik azzá, időlegesen sem, a vádemelés utáni bírósági eljárásban csak kizárt bírónak vehet részt. Jogbizonytalanság azonban az, hogy ki járhat el, és milyen eljárás szabályozhatja a Be. ellenében történő eljárását a bírónak.

Az Alkotmánybíróság az Abh3-ban is rögzítette, hogy „az alkotmányos követelmény figyelembevételének elmulasztását az Alkotmánybíróság utólag, megfelelő alkotmányjogi panasz alapján, esetről esetre fogja megállapítani. Az alkotmányos követelmény figyelmen kívül hagyása a kényszerítő körülményen alapuló egészen kivételes esetektől eltekintve az érintett bírósági döntés megsemmisítése lehet.” A IV/1272/2023. számú AB határozat azonban tovább szélesítette a kizárással érintett bírák körét, miközben az ügyben eljárni köteles bírónak nincs törvényes lehetősége szubjektív vagy objektív elfoglaltsági bejelentést tenni.

Az esetről esetre történő vizsgálat során pedig számos olyan szempont mérlegelhető az Alkotmánybíróság, amelyek az általa felismert alkotmányos követelményt indokolták.

Az Abh1. indokolása így számba vette a vádemelés előtti eljárásokban részt vett bírók elfogulatlanságával kapcsolatos kételyeket, így azt, hogy a bíró olyan bizonyítékokról is állást foglalhat, amelyeket később nem használnak fel.

Megjegyzendő, hogy ezen alkotmánybíróági határozat még az 1998. évi XIX. törvény szerinti hatáskörét elemezte a nyomozási bírónak, amely törvény alapján nyomozási bírónak lényeges feladatai voltak a bizonyítással összefüggésben. A bizonyítással összefüggő nyomozási bírói jogköröket azonban a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény nem vette át, így annak sztereotíp ismétlése jelen jogi környezetben nem igazán értelmezhető. A „büntetőügyre vonatkozó olyan adatok megismerése, amelyeket a tárgyalás során nem használnak fel bizonyítékként” így leginkább olyan esetben fordulhat elő, amikor a vádhatóság egyes vádat alá nem támasztó (mentő) bizonyítékokat nem csatol a vádemeléssel egyidejűleg. A vádat alátámasztó bizonyítási eszközök tételes megjelölése ugyanis törvényi kötelezettsége [Be. 422. § (2) bekezdés a) pont]. Mindeközben a védelemnek nincs meg azon joga, hogy a beszerzett bizonyítékokból eldöntse, hogy melyeket kívánja a védekezéshez felhasználni. A bíró kizárása ebben a jogi környezetben azt jelenti, hogy az esetleges mentő bizonyítékokat megismerő bíró ki lesz zárva az eljárásból.

Korábban már a Fővárosi Törvényszék is kezdeményezett egyedi normakontrollt a 25.B.64/2023/26. számú végzésével a Be. 246. §-a alaptörvény-ellenességének megállapítása érdekében. Ezen kezdeményezésben alapvető kérdésként merült fel az, hogy védhető-e úgy a büntetőeljárásban nem felhasználható adatok törlése által a vádlotti jogok, hogy ezzel éppen magának a védekezésnek a lehetősége és a köre szűkül. Arra is utalt a Fővárosi Törvényszék ezen végzésében, hogy „nyilvánvaló tehát, hogy nem érvényesülhet a Be. 254. §-ában előírt felhasználási tilalom azokban az esetekben, amikor a bírói engedélyhez kötött leplezett eszköz alkalmazásának eredménye a terhelt javára értékelhető bizonyítékot hordoz.”

A Be. 246. § alapján ugyanis a nyomozás során számos olyan adat törlésre kerül, ami a későbbiekben a védelem számára fontos lehet, de azt a bíró nem ismerheti meg.

Ezen gondolatmenetet továbbgondolva jelen kezdeményezésben az is kérdés, hogy mennyiben lehet az eljárás tisztességességére hivatkozással kizárni az eljárásból még azt a bírót is, aki ezeket az adatokat elvileg a nyomozás során megismerhette? Azt a bírót, aki a nyomozás kontrollját szolgálja és bírói létével biztosítja a vád előtti helyzetben is az egyén alapjogának érvényesülését.

Megjegyzendő, hogy a bizonyítékként fel nem használt többletadatok előzetes ismerete teljesen természetes a bírói mérlegelés során, így a Be. alapján már a tárgyalás előkészítése során dönteni kell a törvénysértő vagy hibában szenvedő bizonyítékok kizárásáról, mégsem lesz eltöltve attól, hogy a későbbiekben a tárgyalási szakaszban ügyszóható határozatot hozzon [lásd. Be. 506. § (4) bekezdés].

Az ügyek tárgyilagos megítélése ugyanis abban az esetben garantált, „ha a bírók képesek kizárólag az ügy tényeit, a tények alapjául szolgáló bizonyítékokat, valamint a tények megítéléséhez szükséges jogszabályokat elszigetelten vizsgálni és értékelni” {25/2013.(X.4.) AB határozat [43]}.

Az Abh1. [53] bekezdése alapján a vádemelés előtt a gyanú megalapozottságát illetően a bizonyítékokról való előzetes állásfoglalás is olyan körülmény, ami alapján a nyomozási bíró jogkörében korábban eljáró ítélkező bíróság tagjainak pártatlanságát kétely övezheti. Az egyébként EJEB követelményekkel összhangban egyébiránt feltételes módon megfogalmazott megállapítás nyilván arra is tekintettel van, hogy a nyomozási bírói jogkörben eljáró bíró nem minden esetben rendel el az ügyészség által indítványozott kényszerintézkedést, vagy mint épp

jelen ügyben, ugyanazon bírók szüntetik azt meg, vagy rendelnek el enyhébb kényszerintézkedéseket. A bíróság megítélése szerint ugyanígy értelmezhetlenné válik a bírói pártatlanság megkérdőjelezése, ha ugyanazon bírók később a kényszerintézkedés megszüntetéséről vagy az egész eljárás (akár részbeni) megszüntetéséről vagy felmentésről döntenek, mint a jelen ügy előzményének tekinthető Debreceni Ítéltábla Bf.II.134/2024. számon hozott határozatában.

Jogbizonytalanságot eredményez tehát az, ha a bíró kizárása (illetve az esetről esetre történő állásfoglalás arról, hogy a bíró eljárhatott-e) attól tehető függővé, hogy a nyomozás során elrendelte a kényszerintézkedést, megszüntette vagy épp az ügyész által indítványozottnál enyhébbet alkalmazott. Ugyancsak nem függhet a bíró kizárása attól, hogy a végső döntésben a vádlott felmentéséről, az eljárás megszüntetéséről vagy bűnösség kimondásáról határoz.

Az is (jog)bizonytalanságot okoz, hogy a bíró eljárásának utólagos alkotmányos vizsgálata függhet a bíró ügydöntő határozatban hozott döntésétől, így az eljárás megszüntetése (a vádlott halála, a cselekménynek a vádlott felelősségrevonása szempontjából nincs jelentősége), vagy a vádlott felmentése esetén mennyire igazolható az eljárás tisztességtelensége és a korábbi szűkebb terjedelmű bizonyítási eszközök alapján a megalapozott gyanúról hozott döntéstől való befolyásoltság.

Jelen eljárás során elhalálozott [REDACTED] ü vádlott esetében mindezek alapján kérdésessé vált, hogy az eljárás megszüntetését mint ügydöntő határozatot az ítéltábla meghozhatja-e, vagy ezen döntés meghozatalára a IV/1272/2023. számú AB határozatra figyelemmel értelmezett kizárási okok miatt nincs lehetősége. (Debreceni Ítéltábla Bf.II.747/2024.)

IV.3.

Erre irányuló szabályozás hiányában (ilyen alkotmányossági hiátust az Alkotmánybíróság korábbi határozatai sem állapítottak meg) nem lehet megállapítani, hogy kinek van hatásköréből adódó döntési jogköre az Alkotmánybíróság által meghatározott „kényszerítő okon alapuló” kivételes helyzet megállapítására.

Nem lehet tudni, hogy a „kényszerítő okok” körébe mi tartozhat.

Nem lehet tudni, hogy azt az eljáró bíró vagy bírói tanács megállapíthatja-e, vagy az eljárási törvény alapján a kizárásáról döntő másik bíró, vagy a bíróság elnöke, esetleg az OBH Elnöke, vagy kizárólag „esetről esetre” utólag az Alkotmánybíróság?

Azt sem lehet tudni, hogy mindez határozati formát igényel-e, azt kell-e indokolni, az ellen van-e helye rendes jogorvoslatnak?

Valójában előre látható, így kiszámítható szabályozást igényelne az is, hogy a „nem lenne olyan bíró” vagy „bíróági tanács” helyzetnek valójában az adott bíróságon (Debreceni Ítéltábla) vagy az adott bírósági (ítélőtáblai) szinten kell fennállnia. Nyilvánvaló azonban, hogy az alaptörvény-ellenes helyzet csak fokozódna, ha az ügy a kijelölések folytán utaztatásra kerülne az egyes bíróságok között, majd ha nem sikerült „olyan bírót, vagy bírósági tanácsot találni”, aki az ügyben eljárhat, kerülne vissza az ügy az eredeti eljárási törvények és ügyelosztási rend szerinti törvényes bírójához.

A jogbiztonság sérelméből adódó alaptörvény-ellenesség abban is megragadható, hogy az alkotmányossági követelmény érvényesítését szubjektív kizárási okként az egyéni bíróra telepíti, holott az az egész bírósági rendszert kötelezi anélkül, hogy ennek feloldására bármilyen

intézményes eljárási rend létezne, vagy illet bárki a törvény ellenében létrehozhatna. Az eljárási jogosultság egyéni bírói szinten nem oldható meg, miközben olyan döntéseket igényel a bírósági szervezetrendszer több szintjén álló igazgatási vezetőktől, akiknek az ügyben történő beavatkozása önmagában is alaptörvény-ellenes helyzethez vezethet.

IV.4.

A már megérkezett és folyamatban levő ügyhöz utólagos bíró kirendeléséhez az eljáró bírói tanács, mint az ügy eljárási törvény alapján törvényes bírái nem asszisztálhatnak. A korábban kifejtettek alapján az ítélőtáblára történő bírói kirendelés a törvényszéki és az ítélőtáblai elnökök, valamint az Országos Bírósági Hivatal (OBH) elnökének szubjektív, előre nem ismert kimenetelű döntésén alapszik (melyik törvényszék, melyik bíróját vagy bíróit rendeli ki az adott ügyre).

Az eljáró bírának figyelemmel kell lenni az Alkotmánybíróság határozataiban megfogalmazott alkotmányos elvekre, amely szerint „törvényes bíró” az, aki „a törvényben előre meghatározott hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróságon működő, előre megállapított ügyelosztási rend szerint kijelölt bíró” (36/2013. (XII. 5.) AB határozat [32]).

Ebből következik, hogy a bíró és az ügy egymáshoz rendelése alkotmányosan csak előre meghatározott, általános szabályok alkalmazásával objektív alapokon történhet.

„Annak megítélésakor, hogy a konkrét ügyben ki tekinthető törvényes bírónak, ugyanilyen súllyal jönnek számításba – többek között – az eljárási törvénynek a hatáskörre, illetékességre, a jogorvoslati rendre és a tisztességes eljárás követelményének biztosítására vonatkozó további rendelkezései.” (993/B/2008. AB határozat, ABH 2009, 2352, 2354–2355., 36/2013. (XII. 5.) AB határozat [33], 3357/2017. (XII. 22.) AB határozat [40]). Az eljárási törvények rendelkezéseit tehát meghatározó súllyal kell a törvényes bíróhoz való jog szempontjából figyelembe venni. A Be. mint eljárási törvény 869. § (2) bekezdés b) pontja pedig jelenleg is hatályos és kötelezően alkalmazandó jog a bíróságok számára.

A 36/2013. (XII. 5.) AB határozat a strasbourgi joggyakorlatot is figyelembe vevő korábbi határozatait felidézve, a bíróság pártatlanságának követelményével kapcsolatban rámutatott arra, hogy »a bírói függetlenségnek és a jogbiztonságnak a jogállamiság szempontjából betöltött kiemelkedő jelentősége azt igényli, hogy rendkívül világosak legyenek azok a szabályok, amelyeket egy adott ügyben kell alkalmazni, világos biztosítékok legyenek az objektivitás és az átláthatóság végett és mindenekelőtt annak érdekében, hogy az önkényességnek a látszatát is elkerüljék az ügyek bírókra való kiszignálásában.« Ezzel összefüggésben mivel »az eljárási szabályok sem kimerítőek nem voltak, és jelentős mozgásszabadságot biztosítottak az adott bíróság elnökének«, a szlovák kormány nem tudta meggyőzően bizonyítani, hogy az »átszignálás objektív alapokon nyugodott-e és az átszignálásban megvalósult igazgatási mérlegelés átlátható paraméterekre mutatott-e« (DMD GROUP a.s. kontra Szlovákia, 2010. október 5. 66. §, 67-68. § és 70. §).” (Abh., ABH 2011, 545, 561.)

Az eljáró bíróságnak az OBH elnöke saját mérlegelésén alapuló kijelölése így az Alaptörvénynek a tisztességes eljárás követelményét megfogalmazó XXVIII. cikke (1) bekezdéséből következő, a törvényes bíróhoz való jog sérelmét eredményezte, mivel a jogi szabályozás a pártatlan bíráskodás ún. objektív tesztjének nem felelt meg (36/2013. (XII. 5.) AB határozat [48-49]).

Az Alkotmánybíróság más esetben is megállapította, hogy sérti a tisztességes bírósági eljáráshoz való jogot, ha a bíróság elnöke kizárólag saját mérlegelése alapján jelöli ki az eljáró

tanácsot (21/2014. (VII. 15.) AB határozat [76]-[81]). A 3128/2020. (V. 15.) AB határozat [45] pedig azt emelte ki, hogy az alapjogi vizsgálat lényege, hogy az ügyek „vakon” találták-e meg a bírót, és nem egyedi vezetői döntés alapján.

Ezen irányadó alkotmánybíróági döntésekből megállapítható, hogy a bíróságra már megérkezett ügghöz kapcsolódó kirendelés (vagy a szervezeti szabályok által nem ismert más ügyszakos bíró ideiglenes kijelölése) pont olyan alkotmányossági aggályokat generálhat, mint amit az Alkotmánybíróság a 'felismert' alkotmányos követelménnyel törekedett elkerülni.

Továbbra sem egyértelmű a jogalkalmazó címzettek számára az, hogy milyen eljárási szabály az irányadó, ami nyilvánvalóan sérti a jogbiztonságot és a tisztességes eljárás sérelméhez vezet.

A IV/1272/2023. AB határozat [74] bekezdésében megfogalmazott alkotmányos elvárás azt jelenthetné, hogy a bíró szubjektíve érezze elfogultnak magát, és fegyelmi felelősség terhe mellett szabaduljon az ügytől és kezdődjön el az ügyek törvényes bírótól történő elvonása esetleg vármegyék vagy ítéletáblai régiók között utaztatása. Mindezt olyan ügyben, ahol a törvény alapján neki kötelező eljárnia.

A jogbiztonságot mindez nyilvánvalóan sérti, hiszen a felülvizsgálatot nem megalapozó kizárásról kizárólag az Alkotmánybíróság dönthet esetről esetre utólag.

V. Az Abtv. 52. § (1b) bekezdés f) pont alapján az egyedi normakontrollt kezdeményező bírósági végzés kifejezett kérelmet tartalmaz a jogszabály, jogszabályi rendelkezés vagy a bírói döntés megsemmisítésére, illetve az Alkotmánybíróság döntésének tartalmára.

Az ítéletábla a Be. 869. § (2) bekezdés b) pontjának jövőbeni megsemmisítésére terjesztett elő kifejezett kérelmet, figyelemmel arra, hogy az alkalmazandó és az Alkotmánybíróság által korábban meg nem semmisített törvény alapján meghozott ítéletek érvényességére is kiható visszamenőleges megsemmisítés súlyosan sértené a jogbiztonságot. Mindez azt is jelenti, hogy a folyamatban levő ügyeket ne lehessen törvényes bíráiktól elvonni.

A 33/2012. (VII. 17.) AB határozatból következően „a jogalkotónak nem csak azt kell biztosítania, hogy a bíró és az az ügy egymáshoz rendelése előre meghatározott objektív alapon történjen, hanem az is követelmény, hogy nem alkothat olyan törvényt, amely a folyamatban lévő ügyeket vonja el a törvényes bírójától.” Ezen elvből kiindulva az Alkotmánybíróság részéről sem lenne szerencsés olyan határozat meghozatala, amely a hatályos eljárási törvényen és az annak megfelelő ügyelosztási rend alapján kiszignált folyamatban levő ügyeket elvonná bírától.

Az Alaptörvény 26. cikkének (1) bekezdése szerint a bírák csak a törvényeknek vannak alárendelve. A rendes bíróságoknak a tételes jogot alkalmazniuk kell, joguk van annak értelmezésére, ennek során kötelesek azt az Alaptörvénnyel összhangban értelmezni. Az Alaptörvény és a jogszabályok közötti kollíziót azonban csak az Alkotmánybíróság oldhatja fel.

VI. Abtv. 52. § (6) bekezdés szerint az indítvány mellékleteként meg kell küldeni az Alkotmánybíróság részére azokat a dokumentumokat, amelyek az indítványban foglaltakat igazolják.

Az ítéletábra az ügy iratait nem csatolja annak külön termet igénylő terjedelme miatt (az egyes [REDACTED] külön-külön is meghaladják az 500 000 oldalt.) Kizárólag a jelenleg bíróság előtt folyó ügy vádiratait és meghozott ítéleteit és a nyomozás során a Debreceni Ítéletábrán hozott másodfokú határozatokat csatolja.

A végzés ellen a Be. 535. §-ának (3) bekezdése értelmében nincs helye fellebbezésnek.

Debrecen, 2025. január 29.

Dr. Elek Balázs sk.
a tanács elnöke, előadó, címzetes kúriai bíró

Dr. Répássy Árpádné dr. Német Laura sk.
bíró

Dr. Toma Attila sk.
bíró

Dr. Sörös László sk.
bíró

Dr. Diószegi Attila sk.
címzetes kúriai bíró

A k